

Franc POHLEVEN*

JE BREZOVO GOBO UPORABLJAL ŽE ÖTZI?

Malokatera lesna gliva je tako izrazito vezana na določeno drevesno vrsto kot brezova goba *Piptoporus betulinus* (Bull. Ex Fr.) Karsten. Raste izključno na brezah. Okužba se pojavlja na starejših drevesih, ki so manj vitalna, na mlajših pa le ob ranitvi ali kakršnikoli drugi oslavitvi drevesa. Brezova goba na lesu povzroča notranjo prizmatično rjavo trohnobo. Plodišča izraščajo posamič ali v manjših skupinah in to na stoječih ranjenih drevesih, predvsem pa na propadajočih podrtih brezah. Pojavijo se v poletju, navadno višje na deblih – pogosto v krošnjah. Podobno kot pri večini lesnih gliv se je drevo okužilo že leta pred pojavom prvih plodišč. Po pojavu prvih plodišč drevo v nekaj letih propade, vendar se razkroj nadaljuje tudi na podrtih drevesih. Nevarna je v parkih in naseljih, kjer pri okuženih starejših in ranjenih drevesih lahko odmrle veje poškodujejo avtomobile in ljudi.

Trosnjaki so kopitaste ali poličaste polkrožne oblike, s kratkim čokatom betom bočno pritrjeni na deblo in so pogosto zakriti z razpokanim lubjem (slika 1). Dosežejo lahko tudi do 30 cm premera in so do 6 cm debeli. So enoletni, vendar se na drevesu ohranijo tudi več let in postopoma propadajo. Površina klobuka je pri mladih gobah siva, lahko tudi rjavkaste do bež barve. Pri starih gobah pa barva zbledi in površina razpoka ter se lušči (slika 2). Luknjičasta trosovnica je sprva bela, s starostjo posivi ali porjavi in propade. Meso pri mladih gobah je mehko in sočno, a z zrelostjo otrdi in postane plutasto. Goba ni strupena in dokler je plodišče mehko, jo nekateri celo uživajo, čeprav je neprijetnega kiselkastega do grenkega okusa.

Podobno kot je za netenje in prenašanje ognja služila kresilna goba, so naši predniki tudi posušena plodišča brezove gobe najverjetneje uporabljali za prenašanje ognja. Še pred nekaj desetletji so pastirji v posebnih posodah tleča plodišča nosili s sabo, da so si lahko na paši zakurili ogenj. Zanimivo je, da so plodišča brezove gobe našli tudi pri Ötziju, ki so ga septembra 1991 odkrili na staljenem ledeniku v Tirolskih Alpah. Po nekaterih navedbah naj bi z

njo odpravljali prebavne parazite in zdravili rane, verjetno pa je služila tudi za prenos ognja. Ni pa podatkov ali so bila najdena plodišča ožgana. Poleg tega naj bi posušene gobe (trosišče) uporabljali namesto jermenov za brušenje britev.

■ Slika 1. Brezova goba okužuje izključno starejše ali poškodovane breze. Prva plodišča se pojavljajo v krošnjah ali višje na deblu (foto: F. Pohleven)

■ Slika 2. Plodišča brezove gobe so enoletna in proti jeseni in pozimi začnejo razpadati. Prvi znak je razpokana povrhnjica, ki se lušči s površine (foto: F. Pohleven)

* prof. dr., Biotehniška fakulteta, Oddelek za lesarstvo, Rožna dolina c. VIII/34, 1001 Ljubljana, e-pošta: franc.pohleven@bf.uni-lj.si